TEKST VAN EEN LEZING DOOR ENGBERT SCHUT OP DE GRONINGER ARCHIEVEN TIJDENS EEN DAG DER GRONINGER GESCHIEDENIS.

Elke genealoog is er in het verleden wel mee geconfronteerd; de zogenaamde 'zwarte' gaten in de genealogie of familiegeschiedenis. En net als dat met 'zwarte' gaten in het universum het geval is, leken deze genealogische gaten alle zichtbare resultaten te absorberen.

Het resultaat van het jarenlange proces van het verzamelen van gegevens over de eigen familie kon een genealogie zijn of een heuse geschiedenis van de eigen familie. Vol trots presenteerde men dit in druk, en tegenwoordig in toenemende mate via een eigen website, aan leden van de eigen familie. De lovende woorden die de genealoog dan meestal ten deel vielen tijdens de presentatie of op een familiebijeenkomst wekten een gevoel van trots op; een beloning voor het jarenlange speurwerk. Want zoals elke beoefenaar van een professie – en laat hier geen misverstand over bestaan: mits goed uitgeoefend is genealogie een professie – is ook de genealoog gevoelig voor waardering van de resultaten van zijn werk.

Maar de lovende woorden en waardering van de toch relatieve buitenstaanders werden vaak al na enkele dagen overschaduwd door een knagend gevoel van onzekerheid. Er zijn zelfs gevallen bekend van genealogen die overvallen werden door een heuse depressie: niet omdat ze na een jarenlange periode van onderzoek in een 'zwart' gat vielen, integendeel zelf. Maar omdat de onvermijdelijke 'witte' vlekken in de genealogie of familiegeschiedenis, het niet gevonden overlijden, het huwelijk waarvan men zeker was dat het was gesloten maar waarvan men niet wist waar of met wie, alle lof en waardering

overschaduwden. En de paradox was, dat deze ‘witte’ vlekken net als een ‘zwart’ gat al het zichtbare in zich opzoog.

De totstandkoming van GenLias c.q. WieWasWie

De vroegere Rijksarchieven, tegenwoordig overwegend Regionale Historische Centra geheten, onderkenden dit probleem en zochten naar een oplossing. De sleutel bleek te liggen in de opkomst van de informatietechnologie. Nooit meer zoeken naar die speld in de hooiberg; nooit meer tevergeefs zoeken naar net dat huwelijk dat is gesloten in een onbekende plaats; nooit meer jaren lang zonder resultaat jagen op dat ene overlijden van een verre voorouder, bleek opeens mogelijk met behulp van de computertechnologie.

Onder de naam *GenLias* besloot de toenmalige Rijksarchiefdienst in Den Haag in 1998 een project op te zetten met als doelstelling: het ontsluiten van de zogenaamde primaire bronnen voor stamboomonderzoek. Het uiteindelijke doel was om een betrouwbaar en functioneel informatie- en publicatiesysteem op te zetten voor het ontsluiten van Nederlandse genealogische gegevens. Bovendien moesten die gegevens door middel van een gebruiksvriendelijk systeem gepresenteerd worden. *GenLias* dus. Uit de aard van de zaak is het een project dat nooit af komt. Er komen steeds nieuwe gegevens bij. Deels door het verstrijken van openbaarheidtermijnen van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten en deels door het toevoegen van andere bronnen. Want naast de gegevens uit de burgerlijke stand bevat *GenLias* nu ook al andere gegevens: bijvoorbeeld Memories van Successies en gegevens uit de doop-, trouw- en begraafboeken.

Zoals het vaak gaat met nieuwe dingen, ontkwam ook *GenLias* niet aan kinderziekten. Vooral in de periode 2000 – 2001 was het project in een diep dal

terecht gekomen. De database was vaker niet dan wel bereikbaar. Dit was mede een gevolg van de gebrekkige beheersorganisatie, maar de belangrijkste oorzaak was toch wel de onverwacht grote toeloop van virtuele bezoekers. Nog maar net begonnen, dreigde *GenLias* al ten onder te gaan aan zijn eigen succes.

Het was dus duidelijk dat *GenLias*, wilde het overleven en niet in hetzelfde 'zwarte' gat terechtkomen als talloze andere 'digitale' projecten, moest veranderen. De belangrijkste ingreep was de uitbesteding van de uitvoerende werkzaamheden op technisch gebied. Hiermee hoopten de Regionaal Historische Centra de doelstelling van het probleemloos kunnen verwerken van 3 miljoen bezoeken op jaarbasis, de afhandeling van 15 miljoen zoekvragen en de verdubbeling van het aantal *records* tot 24 miljoen te kunnen realiseren.

Na een periode van proefdraaien, ging de nieuwe website in het najaar van 2003 in de lucht onder de eigen domeinnaam (het adres van de site) www.genlias.nl nu www.wiewaswie.nl/.
Sindsdien heeft *GenLias* zich ontwikkeld tot het visitekaartje van het archiefwezen. Op dit moment bevat de database gegevens uit 6 miljoen akten, 26 miljoen namen en ruin 10 miljoen unieke namen. Ook de werking van de website zelf, het eigenlijke zoeken door de gebruiker, verloopt probleemloos. Voor de cijferaars onder u: 200.000 bezoekers per maand en 95% van de zoekvragen worden in minder dan 10 seconden beantwoord.
Een andere belangrijke verandering was dar steeds meer regionale of provinciale archieven naast www.wiewaswie.nl/ een eigen website ontwikkelden. In Groningen heel toepasselijk onder de naam www.allegroningers.nl/.

Alle genoemde websites bieden uitgebreide zoekmogelijkheden. Het zijn er te veel om hier allemaal op te noemen. Straks zullen we er een aantal laten zien. Het belangrijkste is dat men per gemeente, provincie of landelijk kan zoeken.

Men kan zijn zoekvraag tot een aantal nauwkeurig omschreven jaren beperken of tot bepaalde primaire archiefbronnen. Des te nauwkeuriger men zijn zoekvraag ingeeft, des te sneller men een antwoord heeft.
Een voorbeeld: als men de pech heeft om op de naam Jansen te moeten zoeken en men landelijk en in alle bronnen tussen 1811 en 1950 gaat zoeken, zult u begrijpen dat u een schier oneindige lijst met Jansens krijgt. Als u echter ongeveer weet in welke periode, welke provincie – of beter nog welke gemeente – en in welke bron u Jansen moet zoeken, is de lijst al aanmerkelijk korter geworden.

Een andere belangrijke mogelijkheid van *GenLias* is dat het u in staat stelt om te zoeken met de opties **Begint met** en **Is verwant aan**.
Weer het voorbeeld Jansen. Als u niet weet of Jansen met twee ss of sz is geschreven, kunt u de optie **Is verwant aan** gebruiken. U krijgt dan ook alle spellingsvarianten van de naam Jansen te zien.
De optie **Begint met** spreekt min of meer voor zichzelf. Deze zoekmogelijkheid kunt u gebruiken als u slechts een deel van de naam weet.
Deze beide zoekmogelijkheden zijn niet onbelangrijk. Vooral niet als u schippers in de familie heeft. Er zijn talrijke voorbeelden van schippers die in den vreemde overleden en waarvan de naam in de overlijdensakte behoorlijk verbasterd kan zijn. Ik herinner me, bijvoorbeeld, een in de Spaanse havenstad Cadiz opgemaakte overlijdensakte, die eerst van het Spaans in het Frans was vertaald en toen verzonden naar de woonplaats. Om daar dan vanuit het Frans weer in het Nederlands vertaald te worden. Dat in dergelijke gevallen verschrijvingen van de naam aan de orde van de dag zijn, behoeft eigenlijk geen betoog.

Behalve voor de genealoog biedt *GenLias* zelfs voor de historisch geïnteresseerde voldoende stof tot het stellen van vragen. In het veld

opmerkingen zijn vaak bijzonderheden opgenomen, die het zicht op een bepaalde tijd kunnen aanscherpen. Ik noem hier, bijvoorbeeld, de toch wel talrijke overlijdensaktes van in doeken gewikkelde kinderen, die buiten de stadspoorten waren aangetroffen. Kennelijk hadden de ouders niet het geld om een begrafenis te kunnen betalen. En zo geven de overlijdensakten van schippers in verre oorden, een beeld van de veenkoloniale zeevaart.

En sinds kort worden ook de beroepen aan *GenLias* toegevoegd. Maar wat misschien wel net zo belangrijk is voor de genealoog: de zo verzamelde beroepen worden binnenkort op een aparte website gepubliceerd. Wat een lakmoesmaker was kunnen we ons nog wel voorstellen, maar wat een zwingelaar was is al moeilijker. En het beroep van een fatsoenneerder, hoewel oud en uitgestorven, zou zo weer in een modern jasje kunnen opduiken. Hoewel niet meer dan een opsomming, is het fascinerende lectuur voor de dagdromers onder ons.

Maar mocht u denken dat dit alles is, dan hebt u het mis. Want laten we wel wezen: dat u zoveel gegevens uit een database halen is mooi, maar niet meer dan een surrogaat. De echte genealoog wil altijd meer: hij of zij blijft behoefte houden aan de historische sensatie die het zien en raadplegen van een echte akte biedt. Ook in deze behoefte hoopt GenLias in de toekomst te kunnen voldoen. Weliswaar virtueel en op uw scherm, maar er bestaan vergevorderde plannen om scans van de akte aan de gegevens uit de database toe te voegen. Technisch is dat geen enkel probleem; maar de kosten zijn dat wel. Hoe dan ook, binnenkort zullen de eerste test hiervoor in Groningen worden uitgevoerd. En wie weet, bent u dan binnen afzienbare tijd verlost van de moeizame raadpleging van de microfilms. En kunt u 24 uur per dag en zeven dagen per week besteden aan genealogisch onderzoek.

In het voorgaande refereerde ik al kort aan de bronnen, die in *GenLias* zijn of worden opgenomen. Behalve de burgerlijke stand, zijn dat ook de doop-, trouw- en begraafboeken van voor 1811. Hoewel de eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat hierover het laatste woord nog niet is gesproken. Want deze gegevens verschillen zoveel van de burgerlijke stand gegevens, dat het huidige zoekscherm nauwelijks toereikend is om een antwoord op uw zoekvraag te verschaffen. Hoe en wat de beste methode is om dit probleem op te lossen, is nog onderwerp van discussie. Maar dat er binnen afzienbare tijd een oplossing komt is wel zeker.

In Groningen wordt desondanks hard gewerkt aan de invoer van gegevens uit de doop-, trouw- en begraafboeken. De gegevens uit de doopboeken zijn vrijwel allemaal ingevoerd. Het betreft hier zo'n 250.00 dopen. En worden nu gecontroleerd. Ook de gegevens uit de trouwboeken zijn voor een groot deel al ingevoerd. Maar de controle hiervan zal nog veel werk vragen. De invoer van de in deze provincie spaarzame gegevens wat betreft de overlijdens, zijn het stadium van nadenken over de vorm waarin dat moet gebeuren, nog niet

Maar een belangrijke beperking van *GenLias* blijft ook in de toekomst bestaan. De aangesloten archieven kunnen de infrastructuur ter beschikking stellen, maar u blijft niet alleen de belangrijkste consument van *GenLias*, u blijft ook de belangrijkste uitvoerder van het hele project. Zonder de onbaatzuchtige hulp van mensen, die vrijwillig een groot deel van hun vrije tijd in dit project steken, die dag na dag gegevens invoeren, zou *GenLias* niet dat succes zijn dat het nu, na een moeizame aanloop, toch wel is geworden. Maar willen we *GenLias* tot een nog groter succes maken, dan is u hulp onontbeerlijk. Ik doe dan ook een appèl op u om u als vrijwilliger aan te melden.
Tot slot lijkt mij een dankwoord voor de vele vrijwilligers op zijn plaats, die ik vanaf deze plaats wil feliciteren met het door hun behaalde succes.